

Geir Gulliksen

Luftrummet över Ukraina

Översättning Cilla Naumann

WAHLSTRÖM & WIDSTRAND

Tidigare utgivning på svenska:

Vuxna dikter
Berättelse om ett äktenskap
Se på oss nu
Bli snäll igen
Övre port, nedre port

Denna översättning har fått stöd från NORLA

Wahlström & Widstrand
Box 3159, 103 63 Stockholm
www.wwd.se | info@wwd.se

Originalalets titel: *Luftrommet over Ukraina*

© Geir Gulliksen 2025

Omslag: Sara R. Acedo

Tryckt hos ScandBook, EU 2025

Första tryckningen

ISBN 978-91-46-24388-5

En bil i en dikeskant, Toyota Corolla, femton tjugo år gammal. Ursprungligen var den röd, den är fortfarande röd, men nu är den roströd, rödbränd. Bara ett vrak, men en gång var den en vanlig familjebil. En bensinbil med manuell växellåda, inte så välskött, full med snorpapper och repiga cd-skivor (spelaren slutade fungera för länge sen.) Bilen står i diket vid en liten grusväg, under ett buskage, intill en igenvuxen åker.

Var.

Vänta lite med det.

Däcken är platta. Bakom det högra framhjulet har en igelkott byggt bo.

Det var någon som ägde den här bilen, vad heter han.

Det är inte så viktigt.

Men han har ett namn.

Han heter Hilding. Han var gift, de ägde

bilen tillsammans. När hon flyttade ut övertog Hilding bilen. Huset också, det var hans, han hade vuxit upp i det, men de hade renoverat det tillsammans och han köpte ut henne. Hon heter Elin. Hilding betalade Elin så att hon kunde köpa en lägenhet. Han fortsatte bo ensam i ett tomt hus. Döttrarna kom varannan vecka. Efter hand kom de bara varannan helg. Snart kom de inte ens *så* ofta, det passade inte den helgen, och inte nästa heller, och till slut kom de aldrig. Det hände att han stötte ihop med dem i affären eller på gatan, de hälsade och pratade med honom som om han var en tillfällig bekant, en sorts vän till familjen. Och de verkade så lätta och glada, det förundrade honom varje gång. Hilding och Elin hade gått skilda vägar, det gamla livet var i upplösning och Hilding var ensam. En vanlig norsk familj som hade slutat att vara en familj, det är helt normalt.

Men hur hamnade deras bil här.

Hilding körde hit den.

Nej, inte hit, han körde ut den från landet, genom Sverige, upp på en färja till Polen, vidare genom Polen och fram till gränsen.

Vilken gräns.
Vänta lite till.
Ta det lugnt.
Vänta lite och se vad som kommer.

Bilen var med i kriget, den användes där. Det är kulhål i dörren på förarsidan. Genom vindrutan och bakrutan också. Något har exploderat i bagageutrymmet, luckan är helt trasig, metallen sticker upp som en sprängd papperspåse. I framsätet finns det blodfläckar. Blod på rutorna också. Ett skott har gått tvärs genom nackstödet.

Två unga män dödades i den här bilen. De var soldater. Men inte riktiga soldater, de hade bara några få veckors utbildning. Den ene var it-konsult, han hade glasögon, han hade aldrig hållit i ett vapen förut, nu bar han ett gammalt automatgevär. Den andre var musikstudent. Klassisk gitarr. Vid sidan av studierna arbetade han som lärarvikarie, därför hade han gått en kurs i Första hjälpen. De körde runt och plockade upp sårade och döda. De tog med sig de sårade först och när det inte fanns fler

sårade, körde de tillbaka till frontlinjen och plockade upp liken.

De körde längs kanten av fältet. De såg inte drönaren som hovrade ovanför dem, knappt hundra meter upp i luften. De såg den inte och hörde den inte, men så exploderade den bakre delen av bilen, och först då såg de soldaterna som låg och väntade framför dem.

Tisdag eftermiddag, sent på året.

Bilen står fortfarande här, djupt inne i kriget.

Nyhetsvärdarna står i halvmörker. De står var för sig, den ene böjer sig över en skärm, den andre tar av eller på sig sina glasögon, ordnar håret lite. I två eller tre sekunder får vi se dem utan att de själva är medvetna om det, vi får en inblick i studion innan själva sändningen är i gång, vi blir inbjudna.

Det var den 24 februari 2022, du kommer ihåg den dagen.

Det gör väl alla.

Det är redan länge sedan.

Den här dagen står båda nyhetsvärdarna redo ute på golvet, utan den vanliga avvaktande stämningen. Och så kommer musiken, den så kallade vinjetten, och de bilder som alltid sänds, vad kallas de. Introbilder.

Nyhetsuppläsaren säger att striderna pågår på flera platser runt om i landet. Att de första angreppen kom under morgontimmarna.

Över hela världen sitter folk och tittar, i Norge också.

I små och stora rum stannar folk upp och ser och lyssnar med skrämda ansikten.

Åtminstone en av dem sitter på knä framför tv-skärmen. Det är Hilding.

Han hörde det på radio tidigt på morgonen, han har varit förvirrad hela dagen, på jobbet också. Han kan inte tänka på något annat. Vad är det som händer, är det krig?

Inte hos oss.

Inte hos oss, och ändå är det nästan hos oss, förefaller det för Hilding. Han har väntat på att nyhetssändningen ska börja, han har tänkt på det här hela dagen, ända sedan han gick hemifrån, och nu sitter han framför tv:n. Han har gjort sig klar, han har kaffekoppen med sig och en fin apelsin, han vill sitta i lugn och ro och ta in alltsammans. Han vill veta mer, han behöver fler detaljer.

Här kommer fler detaljer.

Ljudet av en drönare klockan fyra på morgonen, följt av ett tjugotal explosioner.

Panik i Kyiv.

Förut sa vi Kiev, det är ryska, fiendens språk,
nu säger vi Kyiv, det är ukrainska.

Långa köer framför bankomaterna.

Långa köer på vägarna ut från staden.

Men Hilding vill allra helst se ansiktena
inne i bilarna. Kvinnor och barn och några få
män. Resväskor och plastpåsar och hundar och
krukväxter. De försöker ta med sig sina liv, sin
tillvaro, ut från Ukraina, till en tryggare plats.

Hilding sitter på knäna.

Han kan inte dricka kaffe till det här, han
kan inte sitta och äta apelsin nu.

Han ser på nyheterna med händerna fram-
för ansiktet. Under dagarna, veckorna och
månaderna som följer fortsätter han att läsa
alla nyheter han kommer över, han granskar
analyser och kommentarer, han tittar på alla
bilder och filmer.

En kolonn med bilar blir beskuten av ryska
soldater. En man kliver ur en liten grå bil och
lyfter händerna över huvudet. Han skjuts ned.
Den mannen heter Maksym Iovenko. Hans fru
har blivit skjuten inne i bilen, hennes namn

lyckas Hilding inte hitta. Deras son och en äldre kvinna som kanske är en granne överlever och får gå därifrån. Hilding identifierar sig med Maksym, han som ville rädda sin familj.

Eller gör han det.

Stirrar han på Maksym och tänker: Det kunde ha varit jag?

Nej. Men kanske ser han på Maksym och känner igen en medmänniska? En som ville fly bort från kriget med sina närmaste, men som valde en dålig väg in mot staden, körde vid en illa vald tidpunkt, hade otur. Och när allt hade gått fel, skyndade han ut ur sin bil för att förklara för fienden att de hade begått ett fruktansvärt misstag. Då blev han ihjälskjuten. Och därmed räddade han kanske livet på sin son.

Tänk en liten stund på Maksym.

En gång var han ett barn och visste inte vad livet skulle bära med sig. Sedan blev han vuxen och fick hustru och barn. Han älskade sin son. Han tyckte om att sjunga karaoke. Han hade sidbena, lång näsa, rätt stora framtänder. Han

såg snäll ut. Han klev ut ur bilen med händerna i luften och nu är han död.

Många har sett bilden på Maksym eftersom han blev ihjälskjuten alldeles i början av kriget.

Hilding återkommer till den gång på gång.

Han fortsätter att sitta framför den första nyhetssändningen.

Bakgrundsbilden i studion visar två stridsvagnar, en på varje sida. En bild av ett bombnedslag, flammor och rök. Och på vardera sidan av bilden, två ansikten. Den ena, en bild på Putin, han som är ansvarig för invasionen.

Den andra, en bild på Jens Stoltenberg, Natos generalsekreterare från 2014 till 2024.

Vår man.

Det här är den enda dagen som de två avbildas mot varandra, som om kriget skulle utspela sig mellan dem.

Hilding kan inte sluta tänka på Maksym. Han kan inte sluta tänka på alla som försöker fly. Och inte på alla som blir kvar, alla som slåss med vapen i hand. Han kan inte sluta tänka på vad han själv skulle ha gjort.

Han skulle ha gått ut med händerna i luften.

Gått ut med händerna i luften och blivit nedskjuten.

Men inte nu längre. Nu kommer han inte längre vara en som sträcker upp händerna i luften.

Det är krig överallt, varför skulle det här kriget vara viktigare än andra?

Hilding har alltid följt vad som händer i krig. Som barn lekte han med små plastfigurer, amerikanska kommandosoldater från andra världskriget, de var gröna, tyska fallskärms-trupper, grå, engelska infanteristyrkor, ljus-

bruna, italienska soldater med platta hjälmar, de var också grå. Tyska ökensoldater med den kände generalen Rommel (en kikare hängde på hans bröst), sandfärgat beige. Dessutom ryska soldater med runda hjälmar, de var grå, de också. Hilding lekte med soldaterna, han var ett barn, hans lilla mjuka mun gjorde ljud som liknade explosioner och maskingevärseld. Ibland utstötte han jämrande skrik som av smärta när en av soldaterna dödades mellan hans fingrar.

Som vuxen har han följt med i det som händer i Afghanistan, det som händer i Somalia, det som händer i Kongo, det som händer i Irak. Han gick i demonstrationståg, fackeltåg mitt i vintern, han kommer ihåg det som något fint, det var bra att gå där, hans döttrar var med, de var små då, den yngsta bara en baby som låg i barnvagn, det var vanligt att ta med sig barnen i demonstrationståg. De måste lära sig. Och som alla vet: barn står för det goda. Hilding minns känslan av att alla var vänliga mot varandra, att man tog hand om varandra. Han har följt vad som händer i Syrien också,

innan diktatorn störtades, och ett tag efter att han hade störtats också, men till slut stod han inte ut med att höra om det längre.

Han sa det, till sig själv eller till någon på jobbet: Till slut orkar man inte följa med i allt som händer, eller hur?

Och när Hamas den 7 oktober 2023 går till angrepp på israeliska civila, sitter Hilding och ser på nyheterna och pratar med sig själv. Han sitter ensam i huset och jämrar sig, som om det gällde hans eget liv och familj. Han ringer till sina döttrar, till den äldsta av dem, vet du vad som händer, säger han. Och när den israeliska armén bombar allt som rör sig på Gazaremsan går han omkring med telefonen i handen hela dagen, både hemma och på jobbet, han följer varenda nyhetsuppdatering, ser varenda bild. Helvetes jävla slakt, jävla helvetes Netanyahu. Och helvetes jävla Hamas också. Och fan ta alla som dödar oskyldiga människor som inte kan försvara sig. Och nu går han i fackeltåg igen, men ensam den här gången, ensam bland

främmande, och han vill bara gråta, men det gör han inte. Vart är vi på väg nu, vad är det här för värld? Han ringer till döttrarna igen, och de säger: Jag vet, pappa. Men vad kan *de* göra, och vad kan Hilding göra? Ingenting hjälper. En människas liv är noll värt.

Men den dagen 2022 då Maksym Iovenko blev nedskjuten utanför sin bil på väg mot Kyiv, då hände något med Hilding. Maksym står med händerna lyfta. Det är barn i bilen, ropar han. Hans son sitter inne i bilen och tittar på honom. Och så blir Maksym skjuten. Vi ser att Maksym faller till marken, ett helt vanligt fall, inte som på film, han bara faller omkull och är död. Hans liv släcks på en sekund. En ung rysk soldat siktade på honom och sköt och såg honom falla. En gång var den soldaten ett barn, en pojke som satt vid ett köksbord, böjd över en tallrik. Men nu? Nu ilar en kort känsla av triumf genom honom för att hans skott träffar och han får se kroppen falla. Han skjuter en obehäpnad man som vill skydda sitt barn. Egentligen är det omöjligt

att förstå, tänker Hilding. Han sitter på knä framför skärmen och ser det korta filmklippet om och om igen med händerna framför ansiktet. Det går inte längre, det går inte, han *måste* göra något.

Och en dag tar han ledigt från jobbet.

Nej, han har ingen anledning att få vara ledig, han måste fråga sin chef.

Han går till chefen och säger att han vill köra till Ukraina.

Hon är skeptisk.

Nej, hon är imponerad.

Det hade hon inte trott, inte om Hilding. Allra minst om Hilding.

Det *måste* du göra, säger hon.

Hon skulle gärna ha kört till Ukraina själv, men hon har fyra barn som alla bor hemma. Hon är också skild. Det har inte slagit henne tidigare att Hilding är en man som hon skulle kunna tänka sig att slå armarna om. Nu ser hon plötsligt något vilt i honom, en desperation, en sorts påstridig fanatisk kraft som lyser i hans ansikte, i ögonen eller bakom ögonen.

Och plötsligt är det något spännande med honom.

Nej, nej, inte något sådant, det är bara en känsla av att de som *kan* göra något *måste* göra det.

Ta en vecka ledigt, säger hon. Eller ta två. Ta den tid du behöver.

Ja, säger Hilding. Och nu går det upp för honom att han faktiskt måste göra det.

Och så bara gör han det.

En morgon en vecka senare tar han på sig en keps. Han brukar inte bära keps, men nu gör han det. En stor dum keps, ljusblå, med en prålig logga på. Och så sätter han sig i bilen och kör mot Ukraina.

Mot kriget.

Vem skulle göra så, köra ut ur landet, till Ukraina.

Många har gjort det, de har kört till gränsen med mat och kläder, med bensinaggregat eller medicinsk utrustning.

Men han har ju barn.

Men barnen bor inte hos honom längre.

Men han är ändå deras far.

Men han ska ju inte kriga.

Nej, *det* vågar han väl inte.

Han ska bara hämta några flyktingar.

Men varför ska han det. För att ha något att skryta med, eller för att få en ny familj i huset.

För att han vill hjälpa till, han vill göra något.

Men kunde han inte bara skicka lite pengar. Det kommer alltid någon och knackar på. Helt okej ungdomar som samlar in pengar till viktiga ändamål. Hilding är en som brukar ge dem pengar. Han skänker inget till dem som bara ringer, han vill se dem i ögonen. Han vill se att de menar vad de säger. Det måste kännas viktigt, uppriktigt, det måste kännas sant.

Ibland känns livet sant.

Och nu vill han göra något mer.

Därför sätter han sig i bilen och kör.

Det är kanske väldigt typiskt för en man att vara upptagen av kriget i Ukraina, tänker Hilding. Men vadå, han vill hjälpa till, bidra med något gott i världen, och det här känns som något han kan klara av. Han sitter i bilen